

Jednotlivé kroky při výpočtech stručně, ale co nejpřesněji odůvodněte. Pokud používáte nějaké tvrzení, nezapomeňte ověřit splnění předpokladů.

Jméno a příjmení: _____

Příklad	1	2	3	4	Celkem bodů
Bodů	8	10	8	10	36
Získáno					

[8] 1. Nalezněte všechny singularity funkce f definované vztahem

$$f(z) =_{\text{def}} \frac{1}{z(1 + e^{az})},$$

kde $a \in \mathbb{R}^+$ je dané kladné reálné číslo. Pro každou singulaturu určete její typ a spočítejte reziduum.

Řešení:

Zjistíme, ve kterých bodech je jmenovatel roven nule, jeden takovýto bod je zřejmě

$$z = 0,$$

a tento bod je zjevně jednoduchým pólem zkoumané funkce. Dále je potřeba najít kořeny rovnice

$$1 + e^{az} = 0,$$

což je ale snadné (nesmíme zapomenout na mnohoznačnost používaných funkcí)

$$z_k = \frac{(2k-1)\pi}{a}i, \quad k \in \mathbb{Z},$$

Nalezené kořeny rovnice $1 + e^{az}$ jsou jednonásobné. To lze například nahlédnout z Laurentovy řady funkce $1 + e^{az}$, skutečně

$$1 + e^{az} = 1 + e^{-az_k + a(z+z_k)} = 1 - e^{a(z+z_k)} = 1 - \sum_{k=0}^{+\infty} \frac{(z+z_k)^k}{k!} = (z+z_k) \sum_{k=1}^{+\infty} \frac{(z+z_k)^{k-1}}{k!}.$$

Protože jsou kořeny rovnice $1 + e^{az}$ jednonásobné, zkoumaná funkce bude v těchto bodech mít jednonásobné póly. Rezidua spočteme dle věty

Bud' $f(z)$, $g(z)$ holomorfní funkce na okolí bodu z_0 a necht' má funkce $g(z)$ v bodu z_0 kořen násobnosti jedna, pak

$$\text{res}_{z_0} \frac{f(z)}{g(z)} = \left. \frac{f(z)}{g'(z)} \right|_{z=z_0}.$$

v našem případě tedy

$$\begin{aligned} \text{res}_{z=0} \frac{1}{z(1 + e^{az})} &= \left. \frac{1}{1 + e^{az}} \right|_{z=0} = \frac{1}{2}, \\ \text{res}_{z=z_k} \frac{1}{z(1 + e^{az})} &= \left. \frac{1}{az e^{az}} \right|_{z=z_k} = -\frac{1}{a \frac{(2k-1)\pi}{a} i} = \frac{i}{(2k-1)\pi}. \end{aligned}$$

[10] 2. Pomocí integrace vhodné komplexní funkce spočítejte integrál

$$\int_{x=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{(x^2+1)^2(x^2+4)} dx.$$

Řešení:

Integrál

$$I =_{\text{def}} \int_{x=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{(x^2+1)^2(x^2+4)} dx.$$

spočteme pomocí integrace funkce $f(z)$,

$$f(z) =_{\text{def}} \frac{1}{(z^2+1)^2(z^2+4)}$$

přes křivku $\gamma_R =_{\text{def}} \gamma_R^1 + \gamma_R^2$ naznačenou na Obrázku 1 a následným limitním přechodem $R \rightarrow +\infty$. Parametrizace jednotlivých křivek jsou

$$\begin{aligned} \gamma_R^1: z &= t, & t &\in [-R, R], \\ \gamma_R^2: z &= Re^{it}, & t &\in [0, \pi]. \end{aligned}$$

Platí

$$\int_{\gamma_R} f(z) dz = \int_{t=-R}^R \frac{1}{(t^2+1)^2(t^2+4)} dt + \int_{t=0}^{\pi} \frac{1}{(R^2 e^{2it} + 1)^2 (R^2 e^{2it} + 4)} dt.$$

Integrál na levé straně lze spočítat podle residuové věty

$$\int_{\gamma_R} f(z) dz = 2\pi i \sum_{a \in A} \text{res}_a f(z),$$

kde A jsou všechny singularity funkce f uvnitř křivky γ_R . Funkce f má zjevně singularity v bodech $\pm i$ a $\pm 2i$, uvnitř křivky γ_R leží (pro dostatečně velké R) pouze body i a $2i$. Bod i je pól násobnosti dva, bod $2i$ je pól násobnosti jedna. Residuová věta tedy říká, že

$$\int_{\gamma_R} f(z) dz = 2\pi i (\text{res}_i f(z) + \text{res}_{2i} f(z)).$$

Residua spočteme s využitím dostupných vět. Pro výpočet residua v jednonásobném pólu $2i$ použijeme tvrzení

Buďte $f(z)$, $g(z)$ holomorfní funkce na okolí bodu z_0 a necht' má funkce $g(z)$ v bodu z_0 kořen násobnosti jedna, pak

$$\text{res}_{z_0} \frac{f(z)}{g(z)} = \left. \frac{f(z)}{g'(z)} \right|_{z=z_0}.$$

Platí tedy

$$\text{res}_{2i} f(z) = \text{res}_{2i} \frac{1}{(z^2+1)^2} \frac{1}{z^2+4} = \left. \frac{1}{(z^2+1)^2} \right|_{z=2i} \frac{1}{2z} \Big|_{z=2i} = -\frac{1}{36}i.$$

Pro výpočet residua v dvojnásobném pólu i použijeme tvrzení

Buď $f(z)$ komplexní funkce, která má v bodě z_0 pól násobnosti nejvýše n , pak

$$\text{res}_{z_0} f(z) = \frac{1}{(n-1)!} \lim_{z \rightarrow z_0} \left(\frac{d^{n-1}}{dz^{n-1}} ((z-z_0)^n f(z)) \right).$$

V našem případě je $n = 2$, platí tedy

$$\begin{aligned} \text{res}_i f(z) &= \lim_{z \rightarrow i} \left(\frac{d}{dz} \left((z-i)^2 \frac{1}{(z^2+1)^2} \frac{1}{z^2+4} \right) \right) \\ &= \lim_{z \rightarrow i} \left(\frac{d}{dz} \left((z-i)^2 \frac{1}{(z-i)^2(z+i)^2} \frac{1}{z^2+4} \right) \right) = \lim_{z \rightarrow i} \left(\frac{d}{dz} \left(\frac{1}{(z+i)^2(z^2+4)} \right) \right) \\ &= -\frac{1}{(z+i)^4(z^2+4)^2} (2(z+i)(z^2+4) + 2(z+i)^2z) \Big|_{z=i} = -\frac{1}{36}i. \end{aligned}$$

Celkem tedy (pro dostatečně velké R) platí

$$\int_{\gamma_R} f(z) dz = 2\pi i \left(-\frac{1}{36}i - \frac{1}{36}i \right) = \frac{\pi}{9}.$$

Na druhou stranu ovšem víme, že platí

$$\lim_{R \rightarrow +\infty} \int_{\gamma_R} f(z) dz = I + \lim_{R \rightarrow +\infty} \int_{t=0}^{\pi} \frac{1}{(R^2 e^{2it} + 1)^2 (R^2 e^{2it} + 4)}.$$

Podají-li se nám ukázat, že druhý integrál na pravé straně v limitě vymizí, dostaneme výsledek

$$I = \frac{\pi}{9}.$$

Zbývá ukázat, že skutečně platí

$$\lim_{R \rightarrow +\infty} \int_{t=0}^{\pi} \frac{1}{(R^2 e^{2it} + 1)^2 (R^2 e^{2it} + 4)} = 0,$$

k čemuž použijeme první část Jordanova lemmatu, které zní takto:

Bud' $\alpha, \beta \in \mathbb{R}$, $\alpha < \beta$ a uvažujme funkci f spojitou na množině $A = \{z \in \mathbb{C} \mid z = Re^{is}, R > \rho, s \in [\alpha, \beta]\}$, kde $\rho \in \mathbb{R}^+$ je dané kladné reálné číslo. Označme

$$M_R =_{\text{def}} \max_{z \in \gamma_R} |f(z)|,$$

kde křivka γ_R je kruhový oblouk o poloměru R vymezený úhly α a β , aneb

$$\gamma_R = \{z \in \mathbb{C} \mid z = Re^{is}, s \in [\alpha, \beta]\}.$$

Pak platí:

1. Je-li $\lim_{R \rightarrow +\infty} RM_R = 0$, pak $\lim_{R \rightarrow +\infty} \int_{\gamma_R} f(z) dz = 0$.
2. Je-li $\lim_{R \rightarrow +\infty} M_R = 0$ a je-li $[\alpha, \beta] \subset [0, \pi]$, pak $\lim_{R \rightarrow +\infty} \int_{\gamma_R} e^{i\delta z} f(z) dz = 0$, kde $\delta > 0$ je libovolné kladné reálné číslo.

Potřebujeme tedy dokázat, že

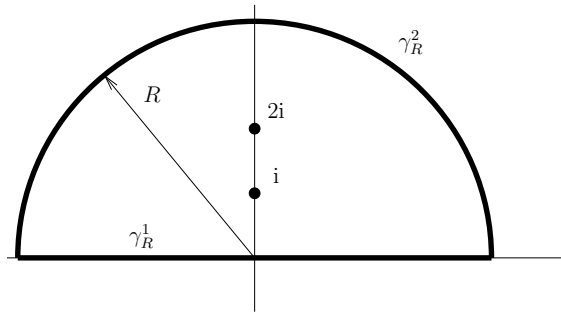
$$\lim_{R \rightarrow +\infty} RM_R = \lim_{R \rightarrow +\infty} R \max_{t \in [0, \pi]} \left| \frac{1}{(R^2 e^{2it} + 1)^2 (R^2 e^{2it} + 4)} \right| = 0.$$

To je ovšem snadné. Použijeme důsledek trojúhelníkové nerovnosti

$$\frac{1}{|a - b|} \leq \frac{1}{||a| - |b||},$$

a okamžitě dostaneme požadované. Vskutku, pro dostatečně velké R platí

$$R \max_{t \in [0, \pi]} \left| \frac{1}{(R^2 e^{2it} + 1)^2 (R^2 e^{2it} + 4)} \right| \leq R \frac{1}{(R^2 - 1)^2 (R^2 - 4)} \xrightarrow{R \rightarrow +\infty} 0.$$

Obrázek 1: Integrační křivka pro výpočet integrálu $\int_{x=-\infty}^{+\infty} \frac{1}{(x^2+1)^2(x^2+4)} dx$.

[8] 3. Zkoumejte posloupnost $\{f_{\alpha,n}\}_{n=1}^{+\infty}$ jejíž jednotlivé členy jsou definovány jako

$$f_{\alpha,n}(x) =_{\text{def}} \frac{1}{\pi} \frac{(\sin nx)^2}{n|x|^\alpha},$$

kde $\alpha \in \mathbb{R}$ je parametr. (Parametr α je stejný pro všechny členy posloupnosti. Čtěte pozorně, ve jmenovateli je výraz $n|x|^\alpha$ nikoliv $|nx|^\alpha$. Dále připomínáme, že platí $\int_{x=0}^{+\infty} \frac{\sin^2 x}{x^2} dx = \frac{\pi}{2}$.)

a) Zjistěte, pro které hodnoty parametru $\alpha \in \mathbb{R}$ ve smyslu konvergence distribucí platí

$$T_{f_{\alpha,n}} \rightarrow \delta,$$

kde δ je Diracova distribuce v nule a $T_{f_{\alpha,n}}$ jsou regulární distribuce přiřazené lokálně integrovatelným funkcím $f_{\alpha,n}$.

b) Zjistěte, pro které hodnoty parametru $\alpha \in \mathbb{R}$ ve smyslu konvergence distribucí platí

$$T_{f_{\alpha,n}} \rightarrow 0.$$

Přesně specifikujte v jaké smyslu je konvergence definována.

Pozor! Ve zkouškové písemné práci byl příklad zadán takto

$$f_{\alpha,n}(x) =_{\text{def}} \frac{1}{\pi} \frac{(\sin nx)^2}{nx^\alpha},$$

což ovšem znamená, že pracujeme s funkcí x^α , která není pro $x \in \mathbb{R}^-$ a některé exponenty α dobře definovaná. Řešením zkouškové písemné práce tak mohlo být prosté konstatování “chcete po nás nesmysly”, za což byste získali plný počet bodů.

Řešení:

Chceme najít hodnotu parametru $\alpha \in \mathbb{R}$, tak, aby pro každou testovací funkci φ platilo

$$\langle T_{f_{\alpha,n}}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} \rightarrow \langle T_\delta, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})},$$

kde konvergence je nyní standardní konvergence posloupnosti reálných čísel $\langle T_{f_{\alpha,n}}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})}$, a kde Diracova distribuce T_δ je zavedena standardním způsobem jako $\langle T_\delta, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} =_{\text{def}} \varphi(0)$. Musíme proto ukázat, že pro každou testovací funkci φ dostaneme

$$\langle T_{f_{\alpha,n}}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} \rightarrow \varphi(0).$$

(Ve smyslu posloupnosti čísel.) Dualita $\langle T_{f_{\alpha,n}}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})}$ je reprezentována integrálem, neboť $f_{\alpha,n}$ jsou lokálně integrovatelné funkce

$$\langle T_{f_{\alpha,n}}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} = \int_{x=-\infty}^{+\infty} f_{\alpha,n}(x) \varphi(x) dx.$$

(Vyžíváme standardního ztotožnění lokálně integrovatelných funkcí s příslušnými distribucemi.) Po překladu definic do primitivních pojmů tedy chceme ukázat, že pro každou testovací funkci φ dostaneme

$$\int_{x=-\infty}^{+\infty} f_{\alpha,n}(x) \varphi(x) dx \xrightarrow{n \rightarrow +\infty} \varphi(0)$$

Obdobně v druhé otázce chceme najít hodnotu parametru $\alpha \in \mathbb{R}$, tak, aby pro každou testovací funkci φ platilo

$$\langle Tf_{\alpha,n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} \rightarrow 0.$$

Nyní již musíme počítat. Bud' $\text{supp } \varphi \subset (-K, K)$. Jest

$$\begin{aligned} \int_{x=-\infty}^{+\infty} f_{\alpha,n}(x) \varphi(x) dx &= \int_{x=-K}^K \frac{1}{\pi} \frac{\sin^2 nx}{n|x|^\alpha} \varphi(x) dx = \left| \begin{array}{l} y = nx \\ dy = n dx \end{array} \right| \\ &= \int_{y=-nK}^{+nK} \frac{1}{\pi} \frac{\sin^2 y}{n^{1-\alpha}|y|^\alpha} \varphi\left(\frac{y}{n}\right) \frac{1}{n} dy \\ &= \int_{y=-nK}^{+nK} \frac{1}{\pi} \left(\frac{\sin y}{y}\right)^2 \varphi\left(\frac{y}{n}\right) |y|^{2-\alpha} n^{\alpha-2} dy \xrightarrow{n \rightarrow +\infty} \begin{cases} \frac{\varphi(0)}{\pi} \int_{y=-\infty}^{+\infty} \left(\frac{\sin y}{y}\right)^2 dy = \varphi(0), & \alpha = 2, \\ 0, & \alpha \in (1, 2), \\ 0, & \alpha \in (-\infty, 1]. \end{cases} \end{aligned}$$

Při diskusi chování vůči parametru α vycházíme z toho, že asymptotické chování integrandu $\left(\frac{\sin y}{y}\right)^2 y^{2-\alpha}$ je

$$\begin{aligned} \left(\frac{\sin y}{y}\right)^2 y^{2-\alpha} &\approx \frac{1}{y^{\alpha-2}}, \text{ pro } y \rightarrow 0+, \\ \left(\frac{\sin y}{y}\right)^2 y^{2-\alpha} &\approx \frac{1}{y^\alpha}, \text{ pro } y \rightarrow +\infty, \end{aligned}$$

což si, pokud chceme aby byl integrál $\int_{y=-nK}^{nK} \frac{1}{\pi} \left(\frac{\sin y}{y}\right)^2 \varphi\left(\frac{y}{n}\right) |y|^{2-\alpha} n^{\alpha-2} dy$ konečný pro libovolné n , vynucuje podmínky $\alpha - 2 < 1$ a $\alpha > 1$, aneb $\alpha \in (1, 3)$. Faktor $n^{\alpha-2}$ konverguje pro $n \rightarrow +\infty$ k nule pokud $\alpha < 2$, z čehož plyne výše uvedený výsledek pro $\alpha \in (1, 2)$. Podrobný výpočet by proběhl takto,

$$\begin{aligned} 0 &\leq \left| \int_{y=-nK}^{+nK} \frac{1}{\pi} \left(\frac{\sin y}{y}\right)^2 \varphi\left(\frac{y}{n}\right) |y|^{2-\alpha} n^{\alpha-2} dy \right| \\ &\leq \text{supp}_{z \in (-K, K)} |\varphi(z)| n^{\alpha-2} \int_{y=-nK}^{+nK} \frac{1}{\pi} \left(\frac{\sin y}{y}\right)^2 |y|^{2-\alpha} dy \leq C \text{supp}_{z \in (-K, K)} |\varphi(z)| n^{\alpha-2} \xrightarrow{n \rightarrow +\infty, \alpha \in (1, 2)} 0, \end{aligned}$$

kde C je nějaká konstanta, $C =_{\text{def}} \int_{y=-\infty}^{\infty} \frac{1}{\pi} \left(\frac{\sin y}{y}\right)^2 |y|^{2-\alpha} dy$.

Pokud chceme prozkoumat chování limity v složitějším případě $\alpha < 1$, musíme pečlivě vyšetřit chování klíčového integrálu $\int_{y=-nK}^{+nK} \frac{1}{\pi} \left(\frac{\sin y}{y}\right)^2 |y|^{2-\alpha} dy$ v závislosti na n . Před integrálem totiž stojí faktor $n^{\alpha-2}$, a ten by případně mohl potlačit růst v integrálu. Počítejme

$$\begin{aligned} 0 &\leq \int_{y=-nK}^{+nK} \frac{1}{\pi} \left(\frac{\sin y}{y}\right)^2 |y|^{2-\alpha} dy \leq 2 \int_{y=0}^1 \frac{1}{\pi} \left(\frac{\sin y}{y}\right)^2 |y|^{2-\alpha} dy + 2 \int_{y=1}^{+nK} \frac{1}{\pi} \left(\frac{\sin y}{y}\right)^2 |y|^{2-\alpha} dy \\ &\leq 2D + 2 \int_{y=1}^{+nK} \frac{1}{|y|^\alpha} dy = 2D + 2 [y^{-\alpha+1}]_{y=1}^{+nK} = 2D + 2 + (nK)^{-\alpha+1}, \end{aligned}$$

kde D je nějaká konstanta, konkrétně $D =_{\text{def}} \int_{y=0}^1 \frac{1}{\pi} \left(\frac{\sin y}{y}\right)^2 |y|^{2-\alpha} dy$. Celkem tedy dostaneme

$$\begin{aligned} 0 &\leq \left| \int_{y=-nK}^{+nK} \frac{1}{\pi} \left(\frac{\sin y}{y}\right)^2 \varphi\left(\frac{y}{n}\right) |y|^{2-\alpha} n^{\alpha-2} dy \right| \\ &\leq \text{supp}_{z \in (-K, K)} |\varphi(z)| n^{\alpha-2} \int_{y=-nK}^{+nK} \frac{1}{\pi} \left(\frac{\sin y}{y}\right)^2 |y|^{2-\alpha} dy \leq \text{supp}_{z \in (-K, K)} |\varphi(z)| n^{\alpha-2} (2D + 2 + (nK)^{-\alpha+1}) \\ &\leq \text{supp}_{z \in (-K, K)} |\varphi(z)| n^{\alpha-2} (2D + 2) + \text{supp}_{z \in (-K, K)} |\varphi(z)| n^{-1} K^{-\alpha+1} \xrightarrow{n \rightarrow +\infty, \alpha \in (-\infty, 1)} 0. \end{aligned}$$

Pro $\alpha = 1$ se v integrálu objeví logaritmus, na hodnotě limity to však nic nezmění.

[10] 4. Najděte Fourierovu transformaci distribuce $T \in \mathcal{D}'(\mathbb{R})$ zadané vztahem

$$T =_{\text{def}} (\cos 2x) (\delta'' + 2\delta' + \delta),$$

kde δ značí standardní Diracovu distribuci v nule, a δ' a δ'' značí první a druhou (distributivní) derivaci Diracovy distribuce. Vzorec pro Fourierovu transformaci Diracovy funkce a pravidla pro počítání s Fourierovou transformací považujte za známá, nemusíte je odvozovat.

Řešení:

Definice

$$T =_{\text{def}} (\cos 2x) (\delta'' + 2\delta' + \delta),$$

znamená, že akce distribuce T na testovací funkci $\varphi \in \mathcal{D}(\mathbb{R})$ je dána předpisem

$$\begin{aligned} \langle T, \varphi \rangle &= \langle (\cos 2x) \delta'', \varphi \rangle + 2 \langle (\cos 2x) \delta', \varphi \rangle + \langle (\cos 2x) \delta, \varphi \rangle \\ &\quad \text{násobení } \mathcal{C}^\infty(\mathbb{R}) \text{ funkcí } \langle \delta'', (\cos 2x) \varphi \rangle + 2 \langle \delta', (\cos 2x) \varphi \rangle + \langle \delta, (\cos 2x) \varphi \rangle \\ &\quad \text{vlastnosti } \underline{\delta} \text{ distribuce } \frac{d^2}{dx^2} [(\cos 2x) \varphi(x)] \Big|_{x=0} - 2 \frac{d}{dx} [(\cos 2x) \varphi(x)] \Big|_{x=0} + (\cos 2x) \varphi(x) \Big|_{x=0} \\ &= \left[-4 (\cos 2x) \varphi(x) - 4 (\sin 2x) \frac{d\varphi}{dx} + (\cos 2x) \frac{d^2\varphi}{dx^2} \right] \Big|_{x=0} - 2 \left[-2 (\sin 2x) \varphi(x) + (\cos 2x) \frac{d\varphi}{dx} \right] \Big|_{x=0} + \varphi(x) \Big|_{x=0} \\ &= \frac{d^2\varphi}{dx^2} \Big|_{x=0} - 2 \frac{d\varphi}{dx} \Big|_{x=0} - 3 \varphi(x) \Big|_{x=0} = \langle \delta'', \varphi \rangle + 2 \langle \delta', \varphi \rangle - 3 \langle \delta, \varphi \rangle = \langle \delta'' + 2\delta' - 3\delta, \varphi \rangle, \end{aligned}$$

kde jsme využili definice násobení distribuce $\mathcal{C}^\infty(\mathbb{R})$ funkcí a definice Diracovy distribuce a jejích derivací,

$$\begin{aligned} \langle \delta', \psi \rangle &= - \frac{d\psi}{dx} \Big|_{x=0}, \\ \langle \delta'', \psi \rangle &= \frac{d^2\psi}{dx^2} \Big|_{x=0}, \end{aligned}$$

kde $\psi \in \mathcal{D}(\mathbb{R})$. Můžeme tedy konstatovat, že ve smyslu rovnosti distribucí platí

$$(\cos 2x) (\delta'' + 2\delta' + \delta) = \delta'' + 2\delta' - 3\delta.$$

Nyní můžeme snadno spočítat Fourierovu transformaci. Použijeme-li definici Fourierovy transformace z přednášky, to jest

$$\mathcal{F}[f(x)](\xi) =_{\text{def}} \int_{x=-\infty}^{+\infty} f(x) e^{-2\pi i x \xi} dx,$$

pak víme, že pro Fourierovu transformaci n -té derivace, $n \in \mathbb{N}$, a pro Fourierovu transformaci Diracovy distribuce platí

$$\begin{aligned} \mathcal{F} \left[\frac{d^n f}{dx^n}(x) \right] (\xi) &= (2\pi i \xi)^n \mathcal{F}[f(x)](\xi), \\ \mathcal{F}[\delta(x)](\xi) &= 1, \end{aligned}$$

z čehož okamžitě plyne, že

$$\mathcal{F}[T](\xi) = \mathcal{F}[\delta'' + 2\delta' - 3\delta](\xi) = -4\pi^2 \xi^2 + 4\pi i \xi - 3.$$